

Alaealiste kuritegevuse vähendamise arengukava täitmise 2008. aasta aruanne

Sissejuhatus

Alaealiste kuritegevuse vähendamise arengukava aastateks 2007-2009 kiideti heaks Vabariigi Valitsuse 26.10.2006 korraldusega nr 592. Arengukava täiendati Vabariigi Valitsuse 22.05.2008 korraldusega nr 225.

Käesolev aruanne kajastab arengukava täitmist 2008. aastal. Aruandes on esitatud ülevaade alaealiste kuritegevuse hetkeolukorrast, olulisematest arengukava tegevustest ning hinnang arengukava eesmärkide täitmisele.

Arengukava elluviimiseks kulus 2008. aastal hinnanguliselt 5,1 miljonit krooni (vt ka lisa 2), millele lisandusid summad ministeeriumide ja nende valitsemisala asutuste tegevuskuludest. Põhiosa nimetatud summast oli seotud ennetusprojektide läbiviimisega.

Ülevaade alaealiste kuritegevusest

2005. aastal võeti vastu Laulasmaa deklaratsioon¹ õiguskaitseasutuste ühisprioriteetide kohta, ühisteks eelistusteks tunnistati ka võitlus alaealiste poolt (nagu ka alaealiste vastu) toime pandud kuritegevusega. 2008. aastal toimunud justiitsministri ja siseministri vahelistel kohtumistel kinnitati alaealistega seonduvate prioriteetide jätkumist.

2008. aasta jooksul tehti kohtueelses menetluses kindlaks 2289 isikut, kes kuriteo toimepanemise ajal olid alaealised. 83% alaealistest olid meessoost, naissoost isikute osakaal oli 17%. Võrreldes 2007. aastaga tehti alaealisi kurjategijaid kohtueelse menetluse käigus kindlaks 8% enam (2007. a tuvastati 2114 alaealist kurjategijat).²

Alaealiste kuritegude struktuuri osas pole olulisi muutusi toimunud. Jätakuvalt olid levinuimad alaealiste poolt toime pandud kuriteod (nagu ka täisealistegi puhul) vargus ja kehaline väärkohtlemine. Neile kuriteoliikidele järgnesid avaliku korra raske rikkumine, omavoliline sissetung ning asja omavoliline kasutamine (enamasti vanemate sõiduautode ärandamised).

Alaealiste üldine kuritegelik aktiivsus paistab eriti silma varavastaste kuritegude puhul. Kui keskmiselt moodustasid alaealiste poolt toime pandud kuriteod umbes 15% kõikidest lahendatud kuritegudest, siis näiteks varguse puhul oli alaealiste osakaal 19%, röövimiste puhul 23%, väljapressimiste puhul aga lausa 40%. Samas ei tähenda see tingimata, et alaealised neid kuritegusid ka päriselt täisealistest enam toime panevad, alaealiste suurema osakaalu taga võib olla see, et politsei jaoks on alaealiste poolt toime pandud kuriteod kergemini lahendatavad.

Viimastel aastatel on alaealiste kriminaalasjade menetlemine toimunud kiiremini. 2008. a II pa andmetel lahendati alaealiste kriminaalasjadest kohtueelses menetluses vähem kui 6 kuuga 71%. Alaealiste lõplikest menetlusotsustest moodustas ligi 60% lõpetamised, alaealiste komisjoni suunati kolmandik kõikidest alaealistest ning esmakordselt kasutati paari alaealise suhtes ka lepitusmenetlust. Kohtusse saadeti alaealisi kõige sagedamini kokkuleppemenetluses ning lühimenetluses.³

Reaalset vanglakaristust on alaealistele kõige enam määratud eluvastase kuriteo eest; ülejäänud kuriteoliikide puhul kohaldatakse kõige sagedamini karistusest tingimisi vabastamist allutamiseega käitumiskontrollile (veidi enam kui pooltel juhtudel). Käitumiskontrolli kui mõjutusvahendit ja vangistust kasutati veidi vähem kui viiendikel juhtudel ning hoiatust ja tingimisi karistusest vabastamist alla 3% juhtudest. Kõige vähem kohaldati üldkasulikku tööd (1%) ja erikooli saatmist (1%).⁴

¹ Laulasmaa deklaratsioon on kättesaadav <http://www.just.ee/15087>.

² Tegemist on esialgsete andmetega. Alaealiste kurjategijate all peetakse silmas isikuid, kes on perioodi jooksul kohtusse saadetud või kelle suhtes on menetlus otstarbekusest lõpetatud ning kes kuriteo toimepanemise ajal olid alaealised. See tähendab, et kuriteod võisid olla toime pandud ka varem kui 2008. a ning menetlusotsuse vastuvõtmise ajaks võis tegu olla juba täisealise isikuga. Seetõttu ei väljenda toodud arvud viimaseid trende, muutused kuritegevuses avalduvad statistikas seetõttu ka teatud ajanihkega.

³ Salla, J. (2008). Alaealised kriminaalmenetluses. 2008 I pa. Aruanne kättesaadav: <http://www.just.ee/39070>.

⁴ Markina, A., Märtson, M. (2008). Alaealiste karistuste tulemuslikkus. Uuring kättesaadav: <http://www.just.ee/20495>

Arengukava rakendamine ja hinnang

Järgnevalt on toodud lühiülevaade alaealiste kuritegevuse vähendamise arengukava 2008. aasta tegevustest ning 2009. aastaks kavandatud tegevustest, millest osa on tänaseks täidetud või täitmisel. Detailsem ülevaade arengukava rakendusplaani täitmisest on esitatud lisas 1. Enamus 2008. aastaks kavandatud tegevusi on täidetud või osaliselt täidetud - mitmel juhul oli tegemist jätkuvate ning ettevalmistavate tegevustega. Kokkuvõttes võib 2008. aasta kohta esile tuua, et toimus märgatav edasimineku vanemahariduse arendamisel ja erikoolide reformi ettevalmistamisel ning seoses Viru vangla avamisega paranesid meessoost alaealiste ja noorte kinnipidamistingimused.

Kuriteoennetuse tõhustamiseks jätkati erinevate ministeeriumide poolt ennetusalaste projektide toetamise ja läbiviimisega, samuti teabematerjalide koostamise ja levitamise, loengute ja koolituste läbiviimisega ning info vahetamisega erinevate veebilehtede ja võrgustike (nt alaealiste komisjonide, kuriteoennetuse võrgustik) vahendusel. Haridus- ja Teadusministeeriumi eestvedamisel alustati põhikooli ja gümnaasiumi riikliku õppekava uuendamise, mille koolid peaksid kasutusele võtma õppeaastast 2010/2011. 2008. aastal valmis õppekava üldosa projekt ning alustati ainekavade arendamisega. Oluline on märkida, et õppekava uuendamisel arvestatakse ka riskikäitumise ennetamise põhimõtetega, mis peaks kaasa aitama õpilaste ennetusalase teadlikkuse kasvule. Samuti võib positiivseks pidada, et Koolirahu kui kooliturvalisust propageeriva programmiga on liitunud aina enam kooli.

Kuigi arengukava senise perioodi jooksul on ennetustöö paremaks läbiviimiseks astunud mitmeid erinevaid samme, võib üheks probleemiks pidada ülevaate puudumist, millist konkreetset mõju nimetatud tegevused on laste ja kogu elanikkonna teadlikkuse ja hoiakute osas avaldanud.

Sotsiaalsete ja hariduslike ennetusmeetmete osas olid peamised tegevused suunatud uue põhikooli ja gümnaasiumiseaduse ettevalmistamisele, kus on täpsustatud ka koolikohustuse mittetäitmisega seonduvat. Sotsiaalministeeriumi eestvedamisel toimus arvukalt tegevusi teadvustamiseks vanemahariduse vajalikkust ja suurendamiseks lapsevanemate seas vanemlikku vastutust ja positiivseid kasvatusviise. Lapse probleemide varaseks märkamiseks jätkati Tervisearengu Instituudi poolt esmatasandi spetsialistide koolitustega, samuti toimusid ettevalmistused juhtumikorralduste koolituste läbiviimiseks ning üleriigilise lasteabi telefoniteenuse väljatöötamiseks (käivitus 2009. aasta algusest).

Sotsiaal- ja haridussüsteemil on laste probleemide märkamisel ja kiirel sekkumisel kanda oluline roll. Läbi juhtumikorralduste põhimõtete rakendamise lastekaitstes, lasteabitelefoni loomise ning vanemate ja lastega töötavate spetsialistide järjepideva koolitamise, on loodud head eeldused laste probleemide varaseks märkamiseks.

Alaealiste komisjonide süsteemis toimunud olulisim muudatus puudutas statistika kogumise käivitamist hariduse infosüsteemi raames. Alaealiste komisjonide liikmetele toimusid tavapärased koolitused ning Riigikogu õiguskomisjonis jätkati alaealise mõjutusvahendite seaduse muutmise ettepanekute menetlemist. Negatiivseks võib pidada, et 2008. aastal alaealiste komisjonides lepitamise rakendamisega seonduvaid probleeme lõplikult ei lahendatud ning välja ei töötatud ka riskihindamise meetodikat.

Erikoolide töö tõhustamiseks alustati aktiivselt ettevalmistustega kogu erikoolide süsteemi reformimiseks. Haridus- ja Teadusministeerium koostas erikoolide kontseptuaalsed alused, analüüsis alternatiive erikoolide tegevuse ümberkorraldamise ning investeringute vajaduse osas. Justiitsministeerium koostöös teadusasutustega uuris mõjutusvahendite kasutamist erikoolides. Erikoolide esialgsetes reformiplaanides on rõhutatud ennekõike kasvatustöö ja õpilaste individuaalsusega arvestamise olulisust, võrgustikutöö ja rühmakodu põhimõtteid.

2008. aastal suleti Viljandi noortevangla ja uue Viru vangla koosseisus avati eraldi eluhoones ja struktuuriüksusena noorteosakond. Kaasaegsete kinnipidamistingimuste loomisega on astunud suur samm soodustamiseks kinnipeetavate taasühiskonnastamist. Lisaks jätkati alaealistele kinnipeetavatele erinevate sekkumisprogrammide (nt agressiivsuse asendamise, viha juhtimise koolitused) läbiviimist, mis samuti aitavad resotsialiseerimisele kaasa.

Lisa 1. Alaealiste kuritegevuse vähendamise arengukava 2008. aasta rakendusplaani elluviimine

MEETMED	TEGEVUSED	KULUD	LÖPP-TÄHTAEG	VASTUTAJA	TÄITMISMÄRKED
I alaeasmärk: Ennetustöö tõhustumine elanikkonna teadlikkuse tõstmise ja hoiakute muutmise abil					
1. Kuriteoennetusele suunatud algatuste toetamine	1.1. Toetada iga-aastasi kuriteoennetusprojekte ja kuriteoennetust läbiviivate MTÜde tegevust	1 474 599	2007-2009	JM	Täidetud JM andis kuriteoennetuse läbiviimiseks tegevustoetust MTÜ-le Eesti Naabrivalve ja MTÜ-le Lastekeskus Tähetorn. Projektitoetust said 11 MTÜ-d.
		1 000 000 (Politseiameti omafinantseering, kokku 5,6 miljonit)	2007-2009	SiM, Politseiamet	Täidetud Politsei poolt viidi läbi 145 ennetusalast projekti.
		SoM tegevuskulud ja HMN eraldis	2007-2009	SoM	Täidetud SoM vahendusel toetati HMN vahenditest erinevaid projekte, mis olid seotud ka alaealiste kuriteoennetusega.
		1 485 379	2007-2009	HTM	Täidetud Alaealiste komisjonid korraldasid projektikonkurse igas maakonnas. Üle Eesti toetati 140 ennetusprojekti.
2. Alaealiste kuriteoennetusala teavitamine	2.1. Anda välja kuriteoennetusteemalisi trükiseid ja muid teabematerjale	68 000	2007-2009	SiM, Politseiamet	Täidetud Politsei poolt telliti ennetusalaseid trükiseid ja materjale.
		22 957	2007-2009	ENTK	Täidetud Eesti Noorsootöö Keskus (ENTK) koostöös HTMiga andis välja alaealiste komisjonide voldiku täiendatud kordustrukü. Lapsevanematele, lastele ja spetsialistidele mõeldud voldik tutvustab alaealiste komisjonide ülesandeid ja tööpõhimõtteid ning sisaldab ka kõikide komisjonide kontaktandmeid. Voldikuid koostati 1000 tükki.
		33 000	2007-2009	MTÜ Eesti Naabrivalve	Täidetud MTÜ Naabrivalve poolt telliti ja levitati naabrivalve infomaterjale, projekti Turvaline lasteae värviraamatuid. Infomaterjali jagati projektidega seonduvatel üritustel, erinevatel messidel, viidi KOVide infosaalidesse, raamatukogudesse ja konstaabli vastuvõtupunktidesse.
	2.2. Levitada kuriteoennetusala infot kuriteoennetusveebi jt asjaomaste asutuste	Asjaomaste ministriumide tegevuskulud	2007-2009	JM, SiM, HTM, ENTK	Täidetud Uuendati ning jooksvalt täiendati kuriteoennetuse veebilehte (www.kuriteoennetus.ee). Lisaks levitati kuriteoennetusala infot läbi alaealiste komisjoni

	veebilehtede vahendusel				võrgustiku ja ka teiste koostööpartnerite postiloendite. Uuendati ka politsei välisveebi www.politsei.ee , kuhu loodi eraldi lasteleht (http://www.politsei.ee/?id=449 - Lõvi Leo lastenurk) ja noorteleht (http://www.politsei.ee/?id=83).
	2.3. Käivitada mitmesuguste kuriteoennetusprojektide ja -programmide kohta regulaarse info kogumine	Asjaomaste ministereeriumide tegevuskulud	2007-2009 (jooksvalt)	JM koostöös SiM, SoM, HTM ja HMNiga	Täidetud Ülevaadet olemas asjaomastel ministereeriumitel.
3. Elanikkonna hoiakute mõjutamine	3.1. Korraldada kuriteoennetusliku sisuga loenguid lasteaedades ja üldhariduskoolides	PPde tegevuskulud	2007-2009 (jooksvalt)	PP	Täidetud Kuriteoennetuse loengud viidi koolides ja lasteasutustes läbi 3 977 korral, kokku mahus 4 538 akadeemilist tundi.
		MTÜ Eesti Naabrivalve tegevuskulud	2007-2009 (jooksvalt)	MTÜ Eesti Naabrivalve	Täidetud Turvalisuse teemalised loengud viidi läbi Viljandimaa koolide ja lasteaedade õpetajatele. Koolitused suhtlemisest ja konfliktide lahendamisest viidi läbi Viljandimaal kuues koolis (koostöös Viljandi Maavalitsusega) ja Punase Risti noortekogule. Projekti Turvaline lasteaed raames toimusid koolitused Tallinnas kõikide lasteaedade töötajatele (osalejaid 341), koolieelse rühma lastele (5942) ja nende vanematele (1540). 2009.a on kavas jätkata koostööd Viljandi Maavalitsusega ning laiendada projekti Turvaline lasteaed Tallinnast Pärnu linna ja Rapla maakonda.
	3.2. Rakendada ulatuslikumalt "Koolirahu" programmi	HTM/HMN eraldised	2009	Lastekaitse Liit jt partnerid	Täidetud Koolirahu programmi asus 2008.a juhtima Lastekaitse Liit, üleminek programmi juhtimise osas toimus tõrgeteta. Programmiga oli 2008. aastaks liitunud ligi 70 kooli (2007.a 57). Koolirahu väljakuulutamise, mille eesmärgiks on igapäevaselt turvalise koolikeskkonna loomisele tähelepanu juhtimine, toimus Põlvas. Koolirahu võrgustikule toimus oktoobris konverents koos õpitubadega, kus jagati nõuandeid, kuidas kooli igapäevast elu ja õpikeskkonda paremaks muuta.
	3.4. Viia riiklike õppekavade arendamisel õppekava üldosasse ja ainekavadesse (inimeseõpetus, ühiskonnaõpetus) sisse	Asjaomaste asutuste tegevuskulud	2009	REKK koostöös teiste asjaomaste asutustega	Osaliselt täidetud Turvalisuse temaatika käsitlemine õppekavas ja sellest tulenevalt õpetajate ettevalmistamine ja õppevahendite kavandamine on seotud uue põhikooli ja gümnaasiumi riikliku õppekava väljatöötamisega.

	kuriteoennetuse põhimõtted ja temaatika.				2008. aastal alustati õppekava arendusega ning valmis üldosa projektiversioon. Üldosa projektis sätestatu arvestab riskikäitumise (sh kuritegevuse ja inimkaubandusega seonduv) ennetuse põhimõtetega. 2008.a alustati ka ainekavade arendusega ning kogu inimeseõpetuse ja ühiskonnaõpetuse ainesisud on suunatud ühiskonnas toimetuleva isiku kujundamisele. Inimeseõpetusele eraldati III kooliastmesse juurde üks tund (8. klass), mis võimaldab enam keskenduda ka riskikäitumise ennetamise temaatikale. Täpne ainekavade sõnastus valmib 2009. a. Õppekava arendusega seotud materjalid on kättesaadavad: www.oppekava.ee
II alaeesmärk: Sotsiaalsete ja hariduslike ennetusmeetmete kättesaadavuse parandamine					
4. Lapse probleemide varaseks märkamiseks süsteemi loomine	4.1. Korraldada koolitusi spetsialistide pädevuse suurendamiseks	660 000 (ESF)	2007-2009	SoM/TAI	<p>Täidetud TAI poolt viidi 2008.a läbi koolitus "Esmatasandi laste ja peretöö tõhustamine" Tapa valla võrgustikule.</p> <p>2008-2009. aastaks on sõlmitud TÜ Pärnu Kolledžiga leping juhtumikorralduse koolituste läbiviimiseks ESF vahenditest, kokku summas 992 467 krooni (sh 2008. a kulu 73 887 krooni). 2008.a moodustati projektimeeskonnad ning toimus ettevalmistustöö koolituste läbiviimiseks ja õppeprogrammi täiendamine.</p> <p>2009.a toimuvad esimesed koolitused, kavas on koolitada 120 spetsialisti, nende seas kohalike omavalitsuste sotsiaaltöötajaid, rehabilitatsioonimeeskonna liikmeid ja ohvriabitöötajaid.</p> <p>2008. aastal koostati ka laste ja perede toimetuleku hindamise juhend, mis on aluseks lastele vajaliku abi andmisel ja lapse juhtumi korraldamisel hindamise läbiviimiseks. Juhend on kättesaadav: http://www.sm.ee/index.php?id=797.</p>
	4.1 Töötada välja õpetajatele juhendmaterjalid ja korraldada õpetajatele täiendkoolitusi	HTM/KOV tegevuskulud	2007-2009	HTM/KOV	<p>Osaliselt täidetud 2008. aastal valmis Eesti õpetajahariduse strateegia 2008-2013 projekt, milles leidis käsitlemist ka õpetajate täiendkoolituse teema. Projekt on kättesaadav: http://www.hm.ee/index.php?03236. HTMi eestvedamisel koostati tegevuskava Turvaline kool 2009-2011. Nimetatud tegevuskava üheks prioriteediks on koolipersonalile erinevate juhendmaterjalide koostamine,</p>

					millega alustatakse 2009.a.
4.2. Täpsustada uues lastekaitseaduses kohustust teatada abivajavast lapsest	SoM tegevuskulud	2009	SoM	Osaliselt täidetud Kuigi lastekaitseadust 2008.a ei muudetud, viidi läbi muid tegevusi, mis aitasid kaasa abivajavast lapsest teavitamisele. SoM poolt toimusid ettevalmistused üleriigilise lasteabitelefoni teenuse osutamiseks alates 01.01.2009, mis võimaldab kõigil inimestel teatada hätta sattunud ja abivajavatest lastest ning ka lastel küsida abi ja nõu oma murede korral. Laste kohta info saamisel edastatakse teave kohalikku omavalitsusse ning maavalitsuste kaudu läbi viidava järelevalve abil kontrollitakse abi osutamist. Uue lastekaitseadusega jätkatakse tööd 2009. aastal ning esmajärjekorras on plaanis lastekaitseaduses keelustada laste keheline karistamine.	
4.4. Suurendada lastekaitsetöötajate arvu KOVides	SoM tegevuskulud	2007-2009	SoM, KOVid	Täidetud KOVidele on riigieelarvest iga-aastaselt eraldatud ressursid sotsiaalteenuste arendamiseks, mida võib muuhulgas kasutada ka lastekaitsetöötajate töölevõtmiseks. 2007. a seisuga töötas omavalitsustes ja maavalitsustes kokku 156 lastekaitsetöötajat. Lastekaitsetöötajate suhe laste kohta oli 2004 aastal 1:1800 ning 2007. aastal 1:1630. 2008.a kohta pole statistilised andmed veel kättesaadavad.	
4.5. Kehtestada koolikohustuse mittetäitjatest teavitamise kord	HTM tegevuskulud	2007-2008	HTM	Osaliselt täidetud Uues PGS eelnõus käsitletakse koolikohustuse temaatikat paragrahvides 18-21. Eelnõus on määratletud koolikohustuse mittetäitmise mõiste, sellest teavitamise korraldus ning koolikohustust mittetäitva õpilase ja tema vanema suhtes rakendatavad meetmed.	
4.6. Korrastada kooli sotsiaaltööd kooli sotsiaaltöötaja/sotsiaalpedagoogi kutsestandardi väljatöötamise abil	HTM tegevuskulud	2008	HTM	Täitmata Sotsiaalpedagoogi kutsestandardi koostamine peatati Kutsekoja poolt 2008. a suvel seoses vajadusega kaardistada täpsemalt tugispetsialistide töömaastik. Seoses ESFi uue programmi ja kutseaduse uuenemisega peeti vajalikuks esmalt läbi arutada ja kinnitada kutsete süsteemi uued kontseptuaalsed lähtekohad, sh kaardistada töö- ja haridusvaldkonnas kutsete maastik tervikuna ning seejärel asuda edasi töötama standardikavanditega.	

					<p>ESF uue programmi „Üldhariduskooli õpetajate kvalifikatsiooni tõstmine” raames kaardistatakse lisaks õpetajate kutseprofiilidele ka tugispetsialistide kutseprofiilid.</p> <p>HTMi turvalise kooli tegevuskava 2009-2011 raames töötatakse 2009. a tugispetsialistide ühenduste, kõrgkoolide ning HTMi koostöös välja õppeasutuste tugispetsialistide töökontseptsioon, mis keskenduks juhtumipõhisest lähenemisest enam ennetustööle ja tugeva kogukonnatunde loomisele.</p>
	4.7. Käivitada integreeritud nõustamismudeli väljatöötamine ja rakendamine	2008: 1 300 000/ välisraha	2009	HTM	<p>Täidetud</p> <p>Nõustamisteenuste osas on seoses õpinõustamise korraldamisega saadud kinnitus struktuurfondidest rahastamiseks. Koostatud ja kinnitatud on nõustamiskeskuste käivitamiseks vajalikud rakendus-kavad. Haridus- ja teadusministri poolt kinnitati programmid „Õppenõustamissüsteemi arendamine“ (02.07.2008.a käskkiri nr 840) ning „Karjääriteenuste süsteemi arendamine” (10.07.2008 käskkiri nr 848). Lisaks allkirjastasid 12.03.2008 SoM ja HTM karjääriteenuste arendamise koostööleppet, vt: http://innove.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=6287/koostooleping_ministeeriumid_2008.pdf.</p>
5. Sotsiaalsete ja hariduslike ennetusmeetmete arendamine	5.1. Kooolitada lapsevanemaid nende sotsiaalsete oskuste ja kasvatuspraktika parendamiseks	SoM tegevuskulud/713 000 krooni, HMN eraldis, KOV tegevuskulud	2007-2009	SoM koostöös HMNi ja KOVidega	<p>Täidetud</p> <p>Lapsevanemate harimiseks on toimunud mitmeid erinevaid koolitusi ja üritusi:</p> <p>1) SoM korraldas vanemaharidust pakkuvate organisatsioonide ümarlauad aprillis (30 osalejat, 15 organisatsiooni) ja oktoobris (40 osalejat, 20 organisatsiooni), vt lähemalt: http://www.sm.ee/index.php?id=360. Ümarlaura kulud kokku 23 000 krooni.</p> <p>2) Valmis Eestis vanemaharidust pakkuvaid organisatsioone tutvustav trükis. Trükiseid valmis 2000 eksemplari, mis on levitatud lapsevanematele. Trükise kulud: 15 000 krooni.</p> <p>3) SoM osales vanemahariduse teemalise väljapanekuga messil Laps ja Pere 2008 (külastajaid 10 500). Külastajatele tutvustati vanemahariduse kontseptsiooni, jagati infot ja trükiseid ning paluti täita ankeet. Messi</p>

					<p>eelarve 75 000 krooni.</p> <p>4) RISC väärtushinnangute uuringu läbiviimine eraldi teemablokkidega laste kaasamise ja vanemahariduse teemal. Uuringu kogumaksumus 150 000 krooni.</p> <p>5) Kehalise karistamise vastane ja positiivset vanemlust toetav kampaania viidi läbi oktoobris. Kampaania kulud: 450 000 krooni (SoM) + koostöö partnerite eelarve.</p> <p>6) Tegevustoetus perekoolitusühingule <i>Sina ja Mina</i> vanemahariduse edendamiseks (lapsevanemate koolitusgruppide läbiviimine, sotsiaaltöötajate lühikoolitused lapsevanematele koolituste korraldamise eesmärgil) (HMN toetus 1 581 800 krooni).</p>
	5.2. Täiendada EHISst lisamooduliga hariduslike tugi-süsteemide osas	HTM tegevuskulud	2007-2008	HTM	<p>Täidetud</p> <p>Koolid on EHISesse täiendavalt kandnud andmeid, milliseid tugimeetmeid hariduse tagamiseks rakendatakse, nt kui paljud õpilastest vajavad lihtsustatud õppekava ning milliseid tugi-, ja nõustamisteenuseid rakendatakse.</p>
	5.3. Analüüsida õpilaskodude vajadust	HTM tegevuskulud	2007-2008	HTM	<p>Täidetud</p> <p>Õpilaskodude riigi poolt toetatavate kohtade taotlemine toimub vastavalt haridus- ja teadusministri 27. veebruaril 2007. a määrusele nr 20 „Õpilaskodutoetuse taotlemise, jaotamise ning kasutamise tingimused ja kord ning taotluste ja aruannete vormid“.</p> <p>Kohatoetuse saamiseks esitab kooli pidaja taotluse ministeeriumile. Taotlused jooksva õppeaasta I pa kohatoetusteks (september – detsember) esitatakse 15. septembriks, II pa (jaanuar – juuni) toetusteks 15. jaanuariks. 2008.a II pa toetati 650 õpilaskodu kohta.</p>
III alaeesmärk: Alaealiste komisjonide ja kasvatuse eritingimusi vajavate õpilaste koolide töö tõhustumine					
6. Alaealiste komisjonide juhtimise süsteemi arendamine	6.1. Analüüsida komisjonide struktuuri ja tegevust alaealiste komisjonide võrgustiku ja juhtimise süsteemi korrastamiseks	HTM tegevuskulud	2008	HTM kaasates vajadusel SoMi, SiMi, JMi, KOVe, alaealiste komisjone	<p>Osaliselt täidetud</p> <p>Kasvatuse eritingimusi vajavate koolide kontseptuaalsete aluste väljatöötamise raames analüüsiti osaliselt alaealiste komisjonide struktuuri ja tegevust. Analüüsi tulemused saavad aluseks komisjonide võrgustiku arendustegevuste eluviimisele 2009. aastal.</p>
	6.4. Korraldada regulaarselt alaealiste komisjonide liikmetele infopäevi	30 000	2007-2009	ENTK	<p>Täidetud</p> <p>2008.a toimusid alaealiste komisjonide liikmetele infopäevad (oktoobris ja detsembris), uutele võrgustike liikmetele baaskoolitus (tunnistuse sai 16 inimest).</p>

					Täiendavalt toimus ESF programmi raames 3 täiendkoolitust: „Töö tõrjutud noorega“ ja kaks koolitust teemal „Töö alaealise õigusrikkujaga“.
7. Alaealiste komisjonide infokeskkonna loomine	7.2. Käivitada alaealiste komisjonide statistika koondamine EHISE baasil	HTM tegevuskulud	2007-2009	HTM	Täidetud Alates 2008. aastast toimub alaealiste komisjonide statistika koondamine EHISE baasil. HTMi noorteosakonnal valmib esialgne ülevaade alaealiste komisjonides toimunud alaealiste õigusrikkumiste üle toimunud aruteludest veebruari lõpuks.
	7.3. Korrastada isiku andmekaitsega seotud küsimused alaealiste komisjonide töös	HTM tegevuskulud	2008	HTM, kaasates vajadusel AKIst, SoMi, SiMi, JMi, KOVe ja alaealiste komisjone	Täidetud Alaealiste komisjonide mooduli rakendamiseks EHISEs on Andmekaitse Inspeksioonis registreeritud delikaatsete isikuandmete töötlemine ja määratletud rollid vastavalt andmekaitse seaduse regulatsioonile. Delikaatsete isikuandmete töötlemine on alaealiste komisjonide moodulis piiratud vastavalt andmekaitse seaduse regulatsioonile.
8. Alaealiste komisjonide töökorralduse tõhusamaks muutmine	8.3. Töötada alaealiste komisjonidele välja riskihindamise meetoodika	HTM, ENTK tegevuskulud	2008	HTM, ENTK	Täitmata 2008.a riskihindamise meetodikat välja ei töötatud. Meetodika on kavas välja töötada ning koolituste abil alaealiste komisjonide võrgustikule tutvustada 2009. aastal.
9. Alaealiste komisjonides mõjutusvahendite kättesaadavuse tagamine	9.1. Ajakohastada lepitamise korraldust alaealiste komisjonides	HTM tegevuskulud, SoM kulud ohvriabile	2007-2009	HTM, SoM	Osaliselt täidetud Alaealiste komisjonid ei saa hetkel kasutada ohvriabisüsteemis olemasolevaid ja vasta koolituse saanud lepitajad lepitamise läbiviimiseks. Lepitamise korralduse muutmiseks on alused loodud ohvriabi seaduses. SoM jt asjaomaste partnerite vahel toimus 2008.a detsembris ümarlaud leidmaks nimetatud küsimuses praktilisi lahendusi. Hetkel on SoM ette valmistamas AMVSi muudatust, et võimaldada ka alaealiste komisjonidel kasutada ohvriabisüsteemis olemasolevaid lepitajaid. Kui vajalikud muudatused on õigusaktides tehtud, viiakse info lepituse kasutamise võimalustest alaealiste komisjonideni läbi vastavasisuliste infopäevade ja koolituste ning materjal lepitamise kohaldamiseks mõjutusvahendina muudetakse püsivalt ligipääsetavaks komisjonide elektroonilise foorumi keskkonnas.
	9.2. Muuta käenduse	HTM tegevuskulud	2007-2009	HTM	Osaliselt täidetud

	korraldust	(AKde eraldised)			Käenduse korralduse muutmiseks on alus kavandatud AMVSi eelnõus, mis on alates 2007. aastast menetluses Riigikogus.
	9.3. Kaardistada teenusepakkujate võrgustik mõjutusvahendite kohaldamiseks ja käivitada nende koolitamine	HTM tegevuskulud (AKde eraldised)	2007-2009	HTM, ENTK koostöös AKdega	Osaliselt täidetud Maakonna tasandil on teenusepakkujate võrgustiku esialgne kaardistus tehtud arengukavade väljatöötamise protsessi osana. Lisanduvate teenusepakkujate kaardistamine ja koolitamine toimub jooksvalt. 2008.a keskenduti sõltuvusprobleemidega alaealistele kohaldatavatele mõjutusvahenditele. ENTK eestvedamisel toimunud infopäeval tutvustati komisjoniliikmetele sõltuvusprobleemidega noortele suunatud rehabilitatsiooniteenuse sisu, teenusepakkujaid ning teenusele suunamise korraldust. Lisaks valmistati ette ka vastavateemaline koolitus, mis kavas läbi viia 2009.a ESF rahadest.
	9.4. Töötada välja erikoolide arengu kontseptuaalsed alused	HTM tegevuskulud	2008	HTM	Täidetud Välja on töötatud kasvatus eritingimusi vajavate õpilaste koolide (edaspidi ka erikoolide) kontseptuaalsed alused, mis kinnitati haridus- ja teadusministri 19.12.2008.a käskkirjaga nr 1570.
10. Turvalise koolikeskkonna loomine erikoolis	10.1. Täpsustada erikooli tervisekaitse- ja turvanõudeid	HTM ja SoM tegevuskulud	2008	HTM kaasates SoMi	Osaliselt täidetud Uues PGS eelnõus on §-ides 52-55 täpsustatud koolitervishoidu ja –turvalisust puudutavaid regulatsioone.
11. Õpilaste erikooli suunamise korrastamine	11.1. Lihtsustada erikooli õppekohtade broneerimise süsteemi	HTM tegevuskulud	2008	HTM	Osaliselt täidetud AMVSi eelnõule, mis on alates 2007. aastast menetluses Riigikogus, on lisatud ka vastavasisuline rakendusakt – „Alaealise kasvatus eritingimusi vajavate õpilaste kooli suunamise kord“.
	11.2. Töötada välja õpilaste erikooli toimetamise kord	HTM tegevuskulud	2008	HTM kaasates JM, SiM	Osaliselt täidetud Õpilaste kooli toimetamiseks on alus kavandatud AMVS eelnõus, mis on alates 2007. aastast menetluses Riigikogus õiguskomisjonis.
	11.3. Töötada välja põhimõtted erikoolist ennetähtaegse vabastamise ja erikoolis viibimise tähtaja pikendamise kohta	HTM tegevuskulud	2008	HTM	Osaliselt täidetud Erikoolis pikendamise alust on AMVSiis täpsustatud. Konkreetsete põhimõtete väljatöötamine jääb 2009. aastasse.
12. Erikoolide õppe- ja kasvatustöö arendamine	12.1. Määratleda erikoolide täpsed ülesanded sõltuvalt	HTM tegevuskulud	2008	HTM	Täidetud Erikooli ülesanded täpsustatud erikoolide

	õpilase kasvatusraskusest				kontseptuaalsetes alustes, seotud tegevusega 9.4.
	12.3. Töötada välja õpilaste tugiteenuste kirjeldused ja teha kindlaks personali ressursivajadus erikoolide õppe- ja kasvatusesmärkide elluviimiseks	HTM tegevuskulud	2008	HTM	Osaliselt täidetud Üldised põhimõtted õpilaste õppe- ja kasvatustöö ja personali kompetentsi osas on välja toodud erikoolide kontseptuaalsetes alustes (seotud tegevusega 9.4). Uues PGS eelnõus on ära toodud tugiteenused üldhariduskoolile.
	12.4. Tagada igale lapsele tugi haridus-, sotsiaal- ja tervisevaldkonnas lähtuvalt tema individuaalsetest vajadustest	HTM tegevuskulud	2007-2009	HTM, SoM, KOV	Osaliselt täidetud Erikoolide kontseptuaalsetes alustes (seotud tegevusega 9.4) on välja toodud, et õppe- ja kasvatustöö osas on prioriteediks kasvatustöö ning ette on nähtud erikoolides õppe- ja kasvatustöö individualiseerimine (individuaalse õppekava, individuaalse käitumise tugikava ja üleminekuplaani ning individuaalsete sekkumisprogrammide kasutamine). PGSi eelnõu kohaselt tagatakse arsti ja õe tegevusi sisaldav koolitervishoiuteenus hariduslike erivajadustega õpilaste klassis õppijatele alates 01.01.11. Rakendusakti kavandis on täiendatud ja täpsustatud erivajadustega õpilastele õe ja arsti poolt tehtavad tegevused. Koolitervishoiuteenus erivajadusega õpilasele hakkab senisest enam arvestama individuaalsete vajadustega ning tagab muuhulgas võrgustikutöö terviseprobleemide ennetamiseks.
	12.5. Suurendada erikoolide personali professionaalsust täienduskoolituste kaudu	HTM/erikoolide tegevuskuludes 3% töötasufondist	2007-2009	HTM	Osaliselt täidetud Jätkus 2007.a alanud erikoolide projekt „Kasvatuse eritingimusi vajavate õpilaste resotsialiseerimine ühiskonda”, mille raames toimusid erikoolide töötajate koostöö- ja kogemuste vahetamise koolitused.
	12.6. Läbi viia uuring mõjutusvahendite kasutamisest erikoolides	JM tegevuskulud/ 163 444 krooni	2008	JM kaasates teadusasutusi	Täidetud Uuring läbi viidud, uurimisaruanne kättesaadaval: http://www.just.ee/20495 . Uuringutulemusi tutvustatud Kuriteoennetuse Nõukogu istungil.
IV strateegiline alaeesmärk: Õigussüsteemi mõjus reageerimine alaealiste õigusrikkumistele					
14. Alaealiste erikohtlemine kriminaalmenetluses	14.1. Luua võimalused spetsialiseeruda alaealiste kriminaal-asjade menetlemiseks kogu justiitsahelas	SiM tegevuskulud (politsei), JM tegevuskulud (kohtud, prokuratuur)	2007-2009	SiM (politsei), JM (kohtud, prokuratuurid)	Täidetud Politsei ameti peadirektori 18.03.2008.a käskkirjaga nr 92 kinnitati „Õigusrikkumise toime pannud ja abi vajavate laste kohtlemise juhend“, milles on määratud ka kohustuslikud eritingimused alaealiste asjade

					menetlemiseks (k.a kriminaalmenetluse üldised tähtajad alaealiste kahtlustavatega kriminaalasjades) nii väärteo-, kui ka kriminaalmenetluses. Sama käskkirja alusel on igas politseiasutuses nimetatud konkreetset politseiametnikud nii korrakaitsepolitseis kui ka kriminaalpolitseis (vastavalt alaealiste väär- ja kuritegude menetlejad).
	14.2. Korrastada alaealiste kriminaalmenetluse lastekaitse kaasamise korraldust	2008 asjaomaste asutuste tegevuskulud/ välisraha	2009	SoM, JM, SiM	Osaliselt täidetud JM taotles Tarkade otsuste fondi valdkondlike uuringute arendamise alameetme raames toetust uuringu läbiviimiseks, et analüüsida erialaspetsialistide teadmisi ja oskusi alaealiste ülekuulamise kriminaalmenetluses. Taotlus rahuldati ning uuring viiakse läbi 2009. aastal. 2008. a toimus prokuröride ühiskoosolek, kus arutusel oli ka lastekaitse parem kaasamine alaealiste kriminaalmenetluse. 2009. a on koostöös maavalitsuste lastekaitse-spetsialistidega plaanis korraldada ümarlauad, et viia kokku lastekaitse, politsei ja prokuratuur ning lastekaitse kaasamise küsimused läbi arutada.
	14.3. Käivitada regulaarne seire alaealiste kohtueelse- ja kohtumenetluse ja vahi all hoidmise pikkuse üle	JM tegevuskulud	2007-2009	JM	Täidetud Alaealiste kriminaalasjade menetlemise kiiruse kohta koostati 2008. a 2 analüüsi (I pa ja II pa kohta), mis on kättesaadaval: http://www.just.ee/39070 . Mediaankeskmise järgi oli alaealiste kohtueelse menetluse kestus 2008. aasta teisel poolaastal 3,5 kuud.
15. Alaealiste õigusrikkujate karistussüsteemi arendamine	15.1. Parandada alaealiste kinnipidamistingimusi, viies alaealised kinnipeetavad üle Viru Vanglasse	JM tegevuskulud/vangla tegevuskulud/ välisraha	2008-2009	JM (kinnipidamiskohad)	Täidetud 2008. a mais suleti Viljandi noortevangla. Avatud on uus Viru vangla, mille koosseisus loodi eraldi noorteosakond. Noorteosakonda paigutatakse kõik alaealised vahistatud ja süüdimõistetud ja kõik noored (kuni 21-aastased) süüdimõistetud.
	15.2. Koolitada Viru Vangla noorteosakonnas tööle asuvaid ametnikke spetsiaalselt tööks alaealiste ja noorte kinnipeetavatega	JM tegevuskulud/	2007–2008	JM	Osaliselt täidetud Viru Vangla noorteosakonnas tööle asunud spetsialistid läbisid baaskoolituse. Projekti „ <i>Strengthening the Estonian Prison System</i> “ raames viiakse 2009. a vanglapersonalile läbi täiendavad koolitused, milleks on kavandatud 528 000 krooni.
	15.3. Analüüsida alaealiste karistuste tulemuslikkust ning vajadusel täiendada selle tulemusel	65 000	2008	JM	Täidetud Uuring läbi viidud, uurimisaruanne kättesaadaval: http://www.just.ee/20495 . Uuringutulemusi tutvustatud alaealiste komisjonide

	karistusliikide valikut				infopäeval.
16. Alaealiste kinnipeetavate resotsialiseerimiseks sekkumise programmide valiku laiendamine	16.1. Korraldada alaealistele kinnipeetavatele agressiivsuse asendamise treeninguid	14 000	2007-2009	JM (kinnipidamiskohad)	Täidetud Agressiivsuse asendamise treeningu läbis 2 gruppi noori kinnipeetavaid (17).
	16.2. Rakendada alaealistele kinnipeetavatele viha juhtimise programmi	14 000	2007-2009	JM (kinnipidamiskohad)	Täidetud Sotsiaalsete oskuste treeningu läbis 2 gruppi noori kinnipeetavaid (20).
	16.3. Rakendada alaealistele kinnipeetavatele programmi "Vabaduse lävel"	14 000	2007-2009	JM (kinnipidamiskohad)	Täidetud Eluviisi treeningu läbis 2 gruppi noori kinnipeetavaid (15).

Tabelis kasutatud lühendid:

AMVS	Alaealise mõjutusvahendite seadus
EHIS	Eesti Hariduse Infosüsteem
ENTK	Eesti Noorsootöö Keskus
ESF	Euroopa Sotsiaalfond
HMN	Hasartmängumaksu Nõukogu
HTM	Haridus- ja Teadusministeerium
JM	Justiitsministeerium
KOV	kohalikud omavalitsused
MTÜ	mittetulundusühing
PGS	Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus
REKK	Riiklik Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskus
RICS	Rahvusvaheline seire- ja võrdlussüsteem, välja töötatud Rahvusvahelise Sotsiaalsete Muutuste Uurimise Instituudi poolt (International Research Institute of Social Change).
SoM	Sotsiaalministeerium
TAI	Tervise Arengu Instituut

Lisa 2. Ülevaade arengukava täitmiseks kasutatud kuludest 2008. aastal

Alaaliste kuritegevuse vähendamise arengukava täitmiseks vajalikud kulutused nähakse ette ja planeeritakse iga asjaomase ministeeriumi eelarves. Ülevaade tegevustest, mida finantseeritakse tegevuskuludest, on toodud käesoleva aruande lisas 1. Alljärgnevalt on toodud ülevaade sihtotstarbeliselt finantseeritud tegevustest 2008. aastal.

Meetmed/tegevused	Vastutaja	Kulu 2008. aastal
Meede 1. Kuriteoennetusele suunatud algatuste toetamine		
1.1. Toetada iga-aastasi kuriteoennetusprojekte ja kuriteoennetust tegelevate MTÜde tegevust	JM	1 474 599
	SiM/Politseiamet	1 000 000
	HTM	1 458 379
Meetme 1 kogukulu 2008. aastal		3 932 978
Meede 2. Alaealiste kuriteoennetuselane teavitamine		
2.1. Anda välja kuriteoennetusteemalisi trükiseid ja muid teabematerjale	SiM/Politseiamet	68 000
	ENTK	22 957
	MTÜ Naabrivalve	33 000
Meetme 2 kogukulu 2008. aastal		123 957
Meede 4. Lapse probleemide varaseks märkamiseks süsteemi loomine		
4.1. Korraldada koolitusi spetsialistide pädevuse suurendamiseks	SoM/TAI	73 887
Meetme 4 kogukulu 2008. aastal		73 887
Meede 5. Sotsiaalsete ja hariduslike ennetusmeetmete arendamine		
5.1. Koolitada lapsevanemaid nende sotsiaalsete oskuste ja kasvatuspraktika parandamiseks	SoM	713 000
Meetme 5 kogukulu 2008. aastal		713 000⁵
Meede 6. Alaealiste komisjonide ja kasvatus eritingimusi vajavate õpilaste koolide töö tõhustamine		
6.4. Korraldada regulaarselt alaealiste komisjonide liikmetele infopäevi	ENTK	30 000
Meetme 6 kogukulu 2008. aastal		30 000
Meede 12. Erikoolide õppe- ja kasvatustöö arendamine		
12.6. Läbi viia uuring mõjutusvahendite kasutamisest erikoolides	JM kaasates teadusasutusi	163 444
Meetme 12 kogukulu 2008. aastal		163 444
Meede 15. Alaealiste õigusrikkujate karistussüsteemi arendamine		
15.3 Analüüsida alaealiste karistuste tulemuslikkust	JM kaasates teadusasutusi	65 000
Meetme 15 kogukulu 2008. aastal		65 000
Meede 16. Alaealiste kinnipeetavate resotsialiseerumiseks sekkumisprogrammide valiku laiendamine		
16.1. Korraldada alaealistele kinnipeetavatele agressiivsuse asendamise treeninguid	JM (kinnipidamiskohad)	14 000
16.2. Rakendada alaealistele kinnipeetavatele viha juhtimise programmi	JM (kinnipidamiskohad)	14 000
16.3. Rakendada alaealistele kinnipeetavatele programmi „Vabaduse lävel“	JM (kinnipidamiskohad)	14 000
Meetme 16 kogukulu 2008. aastal		42 000
KOKKU		5 144 266

⁵ Lisaks SoM kaudu HMN eraldas tegevustoetuseks vanemahariduse edendamiseks perekoollitühingule Sina ja Mina, kokku summas 1 581 800 krooni